TOPLUMSAL CİNSİYET VE KADIN FOLKLORU YAZILARI

Editör
Doç. Dr. Mehmet Ali YOLCU

paradigma akademi

Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Folkloru Yazıları

Editör

DOÇ. DR. MEHMET ALİ YOLCU

Paradigma Akademi

Şubat - 2019

Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Folkloru Yazıları
Editör: Mehme Ali YOLCU
ISBN: 978-605-2292-77-8
Sertifika No: 32427
Matbaa Sertifika No: 21318

Paradigma Akademi Basın Yayın Dağıtım
Fetvane Sokak No: 29/A
ÇANAKKALE
Tel: 0531 988 97 66

Mizanpaj: Fahri GÖKER
fahrigoker@gmail.com
Dizgi: Gürkan ULU
gurkanulu@gmail.com
Kapak Tasarım: Gürkan ULU

Matbaa Adres:
Ofis2005 Fotokopi ve Büro Makineleri San. Tic. Ltd. Şti.
Davutpaşa Merkez Mah. YTÜ Kampüsiçi
Güngören / Esenler
İSTANBUL

Kitapta yeralan bölüm içeriklerinin bilimsel ve yasal sorumlulukları yazarlarına aittir.

Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde çoğaltılamaz.
Bu Kitap T.C. Kültür Bakanlığından alınan bandrol ve ISBN ile satılmaktadır. Bandrolsüz kitap almayınız.

Paradigma Akademi – Şubat 2019

Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Folkloru Yazıları

Editör

DOÇ. DR. MEHMET ALİ YOLCU

Paradigma Akademi

Şubat - 2019

SUNUŞ

20. yüzyılın ilk yarısında sosyal bilimlerde ortaya çıkan feminist yaklaşımların folklora sirayet etmesinin üzerinden çok fazla zaman geçmemiştir. Folklorun ana taşıyıcıları olan kadınlara yönelen akademik ilgi, 1970'lerden itibaren özellikle Amerikan folklor araştırmalarını etkilemiş, daha sonra bu durum dünyaya yayılmıştır. "Kadın folkloru" kavramı, kadının icra ettiği, kadının merkezinde yer aldığı folklorun toplumsal cinsiyet tabanlı araştırılmasına verilen addır. Türkiye'de son yıllarda bu minvalde çalışmalar artmış olmakla birlikte henüz yeterli derecede değildir. Kadın folkloru çalışmalarında klasik folklor yöntemlerinin dışında yeni derleme, inceleme yöntemleri ve yaklaşımları geliştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda elinizdeki bu kitap, halk bilimi, sosyoloji, Türk dili ve edebiyatı alanlarında uzman akademisyenlerin, kadın örgütlenmesi konusunda önemli çalışmalar gerçekleştiren sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin yazılarından oluşmaktadır.

2017 yılında 117K037 numaralı kod ile kabul edilen "Toplumsal Cinsiyetin İnşası ve Kadın Folkloru: Balıkesir Örneği" isimli TÜBİTAK projesi kapsamında hazırlanan bu kitaptaki yazılar, 07.11.2018 tarihinde Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde yapılan "Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Folkloru Çalıştayı"nda sunulan bildirilerin genişletilerek veya yeniden tasarlanarak makale formuna dönüştürülmüş halidir. TÜBİTAK'a, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'ne ve kitaba katkı sağlayan yazarlara teşekkür ediyoruz.

Doç. Dr. Mehmet Ali YOLCU
Çanakkale / 2019

Bu kitap, TÜBİTAK tarafından 117K037 numaralı "Toplumsal Cinsiyetin İnşası ve Kadın Folkloru: Balıkesir Örneği" adlı TÜBİTAK SOBAG 1001 projesi kapsamında desteklenmiştir.

İÇİNDEKİLER

Sunuş • i

İçindekiler • iii

Kolektif Kimlik Örüntüsü Entegrasyonu Biçimi Olarak Toplumsal Cinsiyet
Şeref Ulıocak • 1

Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Sanal Akrabalık İlişkilerinin İnşasında Kadının İşlevi: Balıkesir Örneği
Berna Ayaz • 15

Toplumsal Cinsiyet Ekseninde 'Efsane'leşen Kadınlar
Derya Özcan • 27

Toplumsal Cinsiyet Rolleri Bağlamında Eskişehirli Âşık Nurşah'ın Şiirleri Üzerine Bir Değerlendirme
Aslı Büyükokıtan Töret • 39

Kadın Folkloru Çalışmalarının Sürdürülebilirliği ve İşlevselliğine Dair Bazı Öneriler
Mehmet Aça • 59

Kadın Folkloru Araştırmalarında Yöntem Sorunları
Mehmet Ali Yolcu • 65

"Toplumsal Cinsiyetin İnşası ve Kadın Folkloru: Balıkesir Örneği" Adlı TÜBİTAK Projesi Üzerine Değerlendirmeler
Mustafa Aça • 73

Dil ve Cinsiyet: Trabzon Örneği Üzerine Bir Değerlendirme
A. Mevhibe Coşar • 85

Geleneksel Kültürün Korunması ve Kadın Emeğinin Değerlendirilmesi: Kastamonu İli Azdavay-Pınarbaşı Örneği
Adem Koç • 95

Kapalı Kapılar Ardındaki Tayyörlü Kadınlar
Yonca Altındal • 107

Kazak Geleneklerinde Görülen Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Modern Kazak Edebiyatına Yansımaları ve Eleştirisi
Cemile Kınacı • 127

Yerli "Jeanne D'arc"lar, Mitleşen Kadınlar: Millî Kimlik Oluşumunda Kadınların Yeri
Gülçin Oktay • 151

Kadın Merkezli Bir Ritüel Olarak "Hatim Kınası": Çanakkale Örneği
Mustafa Dinç • 169

Kırsal Yörelerde Kadına Yönelik Şiddetin Sosyo-Kültürel ve Psikolojik Nedenleri
İstek Buğu • 181

Kadının Görünür Kılınmasında STK'ların Rolü: Çanakkale ELDER-KDM Örneği
Fatma Erdoğan • 187

KADIN FOLKLORU ARAŞTIRMALARINDA YÖNTEM SORUNLARI*

Mehmet Ali Yolcu[•]

1. Giriş

20. yüzyılın ilk yarısında sosyal bilimlerde ortaya çıkan feminist yaklaşımların folklora sirayet etmesinin üzerinden çok fazla zaman geçmemiştir. Folklorun ana taşıyıcıları olan kadınlara yönelen akademik ilgi, 1970'lerden itibaren özellikle Amerikan folklor araştırmalarını etkilemiş, daha sonra bu durum dünyaya yayılmıştır. "Kadın folkloru" kavramı, kadının icra ettiği, kadının merkezinde yer aldığı folklorun toplumsal cinsiyet tabanlı araştırılmasına verilen addır. Türkiye'de son yıllarda bu minvalde çalışmalar artmış olmakla birlikte henüz yeterli derecede değildir. Kadın folkloru çalışmalarında klasik folklor yöntemlerinin dışında yeni derleme, inceleme yöntemleri ve yaklaşımları geliştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda bu çalışma, kadın folkloru araştırmalarında yöntem sorunları üzerinde eğilmeyi ve aynı zamanda bazı hususlarda yeni öneriler getirmeyi hedeflemektedir.

Son yıllarda Türkiye'deki folklor çalışmalarının seyrinin Amerikan folklorunda ortaya atılan yeni "halk" kavramıyla uygulamada pek de örtüşmediğini söyleyebiliriz. Her ne kadar teorik olarak grup folkloru odaklı araştırmalar önerilse de günümüzde folklor çalışmalarının önemli bir kısmı geleneksel "halk" kavramıyla ilişkili kırsal-pastoral veya tarihsel popülasyon üzerinedir. Görüldüğü üzere birçok folklor çalışması ham verinin sunulmasını amaç haline getirmekte, etnografik-folklorik bir betimlemeyi yöntem olarak benimsemektedir. Önümüzde, yıllardır toplana gelen devasa bir folklor malzemesi yığılmıştır ve bunlar çeşitli metodolojik yaklaşımlarla çözümlenmeyi beklemektedir. Folklor çalışmaları, bilimsel/toplumsal sorunların çözümünde nihai amaçlara sahip olursa anlamlı hale gelecektir. Bu

* Bu çalışma, TÜBİTAK tarafından desteklenen 117K037 numaralı ve "Toplumsal Cinsiyetin İnşası ve Kadın Folkloru: Balıkesir Örneği" adlı proje kapsamında yapılan saha çalışmalarından elde edilen verilerle hazırlanmıştır.

• Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Çanakkale-Türkiye.

amaçlardan biri de kadın folkloru ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkilerin çözümlenmesidir.

Batı sosyal bilimlerinde 20. yüzyıl başlarında ortaya çıkan feminist bilgi, 1970'li yıllardan itibaren folklorda etkili olmuş, böylece "kadın folkloru" terimi üretilmiştir. Kadın folkloru, aslında teorik olarak grup folkloruyla ilişkili bir kavram ve terimdir. Grubu birbirine bağlayan ve grup üyeleri arasındaki ortaklıkları, paylaşılan değerleri sağlayan husus ise toplumsal cinsiyettir. Kadın folklorunun problemi, farklı toplumsal yapılarda kadınlara özgü folklor ürünlerinin kategorik cinsel kimliklerin inşasındaki rolü nedir, bu folklor yapıyı nasıl etkilemektedir, sorularına yoğunlaşmıştır.

Batı bilim tarihinde disiplinler arası sınırların çizildiği 19. yüzyılda özellikle modernite öncesine, "basit" toplumların incelenmesine odaklanmış geleneksel antropolojik araştırmalar, cinsler arası ayrımı bir endüstri toplumu sorunu gibi değerlendirip, "basit" toplumlarda var olan cinsler arası ilişkiler yapısını eşitlik olarak sunmuşlardır (Kümbetoğlu 2005: 257).

Antropolojiye akraba bir disiplin olarak folklorda da aynı perspektif hatalarına zaman zaman düşmüyor muyuz? Cinsiyetler arasındaki eşitsiz hiyerarşik ilişkilerin sorgulanması ve çözümlenmesi işini kimi zaman sosyolojiye kimi zaman da sosyal bilimlerin diğer disiplinlerine bırakmaktayız. Bazen bu sorunu açığa çıkartacak olgusal verileri bir kenara bırakmakla aslında bunu görmezlikten gelmekteyiz. Örneğin, eski Türklere atıf yapılan ilişkilendirmelerde modernizm süreçlerindeki "ideal cinsiyet eşitliği" gerekli argümanlar ortaya konmadan bu toplumsal yapıda var olduğu iddia edilebilmektedir. Dede Korkut gibi Türk folklorunun klasik metinlerinde göçebe kadının hayatın içinde aktif roller üstlenmesinin modernizm sonrası hukuki bir cinsiyet eşitliğine indirgendiği caridir. Hâlbuki anlatmalarda aktif bir rol üstlenen Dirse Han'ın karısının adı bile anılmamakta, erkeğe göre bir konumlanmayla tasvir edilmekte; Kazan'ın karısı Burla Hatun ancak bir anne ve eş olarak saygınlık kazanabilmektedir.

Folklor ile ulus-devletleşme süreçlerinin organik ilişkisi, ulusçuluğun enstrümanlarından birinin de folklor olması gibi birtakım tarihsel-sosyolojik nedenler folklor akademisinde dolaylı olarak eril bir kültürel arkaplanın besleyicileri olmuştur. Milliyetçiliğin doğasında bulunan erkek egemen kültür kalıpları ve dil kullanımları da "ikinci cins"in kültür tarihinin yazımını zorlaştırmış veya spekülasyona maruz bırakmıştır. Bu noktada folklorda nesnel bilgi üretmek zaruri bir hal almıştır; bu bilgiyi ise ancak yeni metodoloji mümkün kılacaktır.

2. Yöntem ve Bakış Açısı Sorunlarına Dair

Rohrlich-Leavitt'e göre (2014: 119), bir kültürün münhasıran eril kalan bir incelemesinin genellikle eksik olduğu geniş kesimlerce kabul edilir. Erkek etnograflar, ya buna meyilli oldukları için ya da inceledikleri kültür bunu gerekli kıldığı için erkeklerden bilgi alır. Ya sadece onların faaliyetlerini ya da her iki cinsiyetten insanları içeren aktiviteleri gözlemler, kadınların tek başlarına yaptıkları faaliyetlerden ise uzak kalırlar.

Derleme çalışmalarında derleyicinin yerleşim birimlerinde öncelikli olarak kamusal alanlarda potansiyel kaynak kişilerle (örneğin köy kahvesi) temas kurması araştırma için bir handikap oluşturmaktadır. Kamusal alanda erkekler bulunabildiğine göre, çoğu zaman erkeklerin izin verdiği ölçüde kadın kaynak kişilere ulaşılabilmektedir. Kadınların ev-içi mahrem konumda olması, onlardan bilgi alma işini zorlaştırmakla beraber derleyiciyle arasında formal bir sohbet ortamında konuşmalarına neden olmaktadır. Diğer yandan formal konuşmayla birlikte çeşitli saiklerle kaynak kişinin olguyu "idealize etmesi", olduğundan farklı göstermesi başka yanlışlara kapı aralamaktadır. Böyle olunca derinlemesine görüşme neticesinde elde edilebilecek bilgilerden mahrum kalındığı için çalışma birçok yönden eksik kalmaktadır.

Derleyicinin cinsiyeti ile kaynak kişinin cinsiyetinin farklı olması, kendi aralarında doğru bir iletişimin kurulmasına engel olabilmektedir. Örneğin derleyici erkek ve kaynak kişi kadın ise hem soruların sorulmasında hem de kaynak kişiden bilgi alınmasında birtakım sıkıntılar olmaktadır. Bazen bunun tam tersi bir biçimde durumlar da söz konusudur. Kadın derleyici ile erkek kaynak kişi etkileşiminde sohbetin seyri daha resmi bir yöne gitmekte, grubun özgün işaretleyicileri ve özellikleri tam anlamıyla yansıtılmamakta hatta gizlenmektedir. Derleyici kadın olsa bile medeni durumu bekâr ise, evli kadınlarla yapılan mülakatlarda kaynak kişiler otosansür uygulayabilmektedir.

Çalışmaların inceleme ve yorumlama aşamalarına erkek egemen bir bakış açısının yansıması, bilimsel nesnelliği zedeleyecek ölçütlerdendir. Burada araştırmacının kadın veya erkek olması önemli değildir, şunu da belirtmeden geçmeyelim, taramış olduğumuz birçok çalışmanın yazarı kadındır. Bu hususu biraz daha açacak olursak konuyla ilgili yöntem sorunlarını şöyle maddeleştirebiliriz:

1. Araştırmacılar, kadın folklor icra süreçlerine yeteri kadar eğilmemektedirler. Örneğin erkek destan anlatıcılarının ve âşıkların eğitimleri, rüya kompleksli geçiş aşamaları, repertuarları vb. durumlar dikkatlice incelenirken, kadın icra süreçlerinin başında gelen, "famaj" dediğimiz kadının sanat-

sal dışavurumları görmezden gelinmektedir. Kadının cinsiyetler arası temel ayırıcıları ile dünyayı algılama ve anlamlandırma biçimlerine daha çok eğilmek lazım gelmektedir. Bunun için de kadın halk icracısının yetişme tarzı, eğitimi, üslubu vb. performatif süreçlerinin analizi son derece önemlidir.

2. Kadınla ilişkili folklor türleri daha az değerli, daha az sanatsal addedilmektedir. Destan gibi epik formdaki anlatılara olan akademik ilgiyle mani, ninni, masal gibi daha çok kadınların icra ettikleri türlere olan akademik ilgi karşılaştırıldığında durum daha da netleşmektedir. Epik, zaten içerik bakımından eril bir anlam alanına sahiptir; ayrıca epikle kurgulanan ve topluma sunulmak istenen model davranış kalıplarında kadının yeri yok denecek kadar azdır.

3. Eğer bir kültür unsurunun taşıyıcıları erkekse kültürün tamamını yansıtır şekilde ele alınmakta, ancak kadınların folklor ürünleri ayrı bir kategori olarak sunulmaktadır. Örneğin "erkek evliyalar / erkek erenler" kavramı hemen hiç kullanılmazken, "kadın evliyalar / kadın erenler" kavramı ayrıca belirtilmektedir. Bunu âşık edebiyatı araştırmalarında da görmekteyiz. "Kadın âşıklar" ifadesi başlı başına bir kategorizasyon sonucudur ve sorunlu bir bakış açısını yansıtmaktadır. Ritüel araştırmalarında (ölüm ritüelleri, bayramlar vb.) çoğu kez erkek üzerinden betimleme yapılmakta, kadınlarla ilgili özel bir durum varsa ayrıca belirtme gereği duyulmaktadır.

Folklor incelemelerinde erkeğin özelliklerinin genelleştirildiği ve kadının üzerinin örtüldüğü ve hatta hiç görülmediği yerler de vardır. Örneğin, Işıl Altun'un "Kandıra Türkmenlerinde Doğum, Evlenme, Ölüm" adlı çalışmasının sonuç bölümünde şu değerlendirme yapılmıştır: "Mustafa, Muhammed, Ali gibi din büyükleri; Fatih, Cengiz, Battal gibi tarihi kahramanlar, Kemal, İsmet, Menderes gibi devlet adamlarının isimleri araştırma bölgesinde çocuklara verilen isimlerdendir" (2004: 268-269). Görüldüğü üzere yörede konulan yaygın adlar aktarılırken kadınların isimlerine yer verilmemiştir.

Benzer şekilde Melike Gedik'in Derebucak kasabası üzerine yaptığı monografik tezinde (2008) "lakaplar" bölümünde 200 kadar erkek lakaba yer verilmiş olmasına rağmen kadınlara verilen lakaplar görülmemiştir.

Duygu Arslan'ın tezinde geçiş dönemlerinden sayılan evlenmeyle ilgili ana bölümdeki "evlenme isteğini belli etme" başlığında (2011: 69-72) erkeklere özgü davranışlar listelenmişken kızların evlenme isteğini belli eden hareketlere yer verilmemiştir.

4. Araştırmacının bakış açısıyla araştırma evreninde bulunan halk grubunun bakış açısı birbirine girmekte, hatta araştırmacı halk grubunun bakış açısını benimseyici tarzda bir betimleme yapmaktadır. Örneğin, Fulya Öztürk'ün yazdığı "Geçmişten Günümüze Nallıhan Folkloru" adlı tezde şöyle denilmiştir: "Erkek çocuklar için sünnet gelenekleri oldukça önemlidir. Sünnet dinimizin gereği olarak yerine getirilir ve erkekliğe ilk adım atılan gündür" (2010: 55). Burada etnografik betimlemede olması gereken inanç merkezli bilimsel nesnellik zedelenmiş, kadın araştırmacı eril düşünce kalıplarının tahakkümü altında cümle kurmuştur.

Yine Selma Doğlarlıoğlu'nun "Emet İlçe Merkez Folkloru" başlıklı tezinde "bu yemine göre bir erkek eşini boşarsa, tekrar alabilmesi için eşinin dini gereklilikleri yerine getirmesi gerekir ve dokuz kez boşadığını söylediği için bu uygulama dokuz kez yerine getirilmek zorundadır" (2013: 139) şeklinde bir ifade kullanılmıştır. Burada evlenmek, kaynak kişinin değil yazarın cümlesinde "almak" ifadesiyle karşılanmıştır. Bu sözcükle evlenme fiilinin karşılanması erkek egemen kültür kalıplarının bir yansıması olarak görülmelidir.

Feride Beratiye İlgün'ün kaleme aldığı "Türk Manilerinde Anne ve Evlat İlişkisi Üzerine İncelemeler" başlıklı tezinde manilerle ilgili değerlendirme yapılırken (2009: 82) "anneler evlatlarını hele de kızlarını çok şımartır. Günün birinde yolcu edeceğini bildiği kızı elinin altındayken tüm imkânlarını sunar. Böyle şımartılmış kızların sevgilileri bu kızların istekleriyle baş etmekte zorlanırlar. Kolay değildir anne kadar sabırlı ve cömert olmak. Bu yüzden de şımartılmış kızlara sitemkâr olurlar" ifadelerine yer verilmiştir ki bu ifadeler toplumsal cinsiyet merkezli bilim nesnelliği açısından başlı başına sorunlu bir bakış açısını yansıtmaktadır.

5. Folklor araştırmalarında karşımıza çıkan ve bilim nesnelliğini zedeleyen bir başka husus "özcülük" (essentialism) tehdididir. Özcülük, bireysel farklılıkların göz ardı edilerek grup kimliğine yönelik kalıp yargılar taşınmasını ifade eder. Örneğin, bir kişi terazi burcundaysa dengeli, Rus ise soğuk, Alman ise disiplinli vb. (Yolcu 2014: 10). Özcülüğü önyargılı genelleştirme olarak değerlendirirsek konu daha da açıklığa kavuşur. Örneğin, Zeynep Umucu'nun kaleme aldığı "Kırşehir Kızılırmak Havzası Ağıtları" adlı tezde geçen "ağıtların icracıları birinci aşamada kadınlardır. Kadınların daha duygusal olan yapıları, rahatça ağlayabilmeleri ve duygularını dile getirmeleri belki de buna sebep olmuştur" (2013: 41) şeklindeki değerlendirme, kadına yönelik negatif özcülüğü tüm yönleriyle göstermektedir. Burada kadının güçsüzlüğüne dönük kalıp yargı özcülüğe neden olmaktadır.

6. Kadın folkloru araştırmalarında bir başka yöntem sorunu araştırmanın modellenmesi sırasında oluşmaktadır. Bir folklor çalışmasında "geçiş dönemleri" anlatılırken "kız beğenme" veya "kız isteme" gibi alt başlıklar göze çarpmaktadır ki bu erkek egemen düşünce kalıplarının ve erkek dünyası gözünden olgunun açıklanmasının bir sonucudur. Örneğin, doğrudan kadın cinselliğine toplumsal cinsiyet kavramı ekseninde yaklaşan bir folklor çalışması olan Filiz Güven'in yazdığı "Kars Yöresindeki Kadın Cinselliğinin Halk Bilimsel Çözümlemesi" adlı doktora tezinde "kız isteme" (2015: 91) adlı bir başlık yer almaktadır.

7. Kadın konusunu ele alan folklor çalışmalarında, yazarı kadın veya erkek olsun, ilginç bir biçimde otosansür uygulandığı sezilmektedir. Hatta yukarıda temas ettiğimiz Güven'in çalışmasının başlığında cesur bir ifadeyle "kadın cinselliği" geçmesine rağmen söz konusu tezde klasik folklor çalışmalarındaki gibi geçiş ritleri betimlenmiş, başlıkta belirtilen kadın cinselliğine çok az değinilmiştir. 95 kaynak kişinin tamamının kadın olduğu bu tezde (hâlbuki erkeklere de başvurulup cinsiyet temelli karşılaştırmalar da yapılabilirdi) geleneksel kur yapma biçimleri, cinselliğe yönelik süslenme ve giyim, kadın argosu, kadınlar arasında anlatılan cinsel içerikli fıkralar ve hikâyeler gibi folklorda belki de hiç temas edilmeyen konular ele alınabilirdi. Güven'in tezini bu eksikliklerine rağmen alanda önemli bir çalışma olarak görmekteyiz.

8. Folklor çalışmalarında kadınların kaynak kişi olarak gösteriminde mesleklerinin ev hanımı olarak geçiştirilmesi, emeğinin görülmemesi dikkat çekicidir. Hâlbuki kırsal kesimde kadınlar tarlada, bahçede, hayvan bakımında aktif çalışmaktadırlar. Aynı işi yapan erkek için kaynak kişi listesine "çiftçi" yazılmaktadır. Burada kadının yaptığı iş, bir faaliyet olarak görülürken erkeğinki meslek/iş olarak değerlendirilmektedir ve bu durum bize göre yanlıştır. "Hanım" ifadesi erkeğe bağlı bir adlandırmadır ve bundan kaçınılmalıdır; bu durum ifade edilecekse bile "ev kadını" ifadesi daha doğru bir adlandırma olacaktır.

9. Kadınla ilgili folklor çalışmalarını nedense kadın akademisyenler ve kadın öğrenciler üstlenmektedir. Yapmış olduğumuz literatür taramasında kadın folkloru çalışmalarının tamamına yakını kadınlar tarafından yapılmıştır. Hâlbuki bu konu erkek araştırmacıların da çalışabileceği bir konudur. Cinsiyet nepotizmini ortadan kaldıracak hususlardan biri de budur.

3. Sonuç

"Kadın folkloru" terimi dünya folklor araştırmalarında çok eski bir terim değildir; ülkemizde de yeni yeni literatüre girmeye başlamıştır. Bu bağlamda, bu çalışma alanına kuramsal ve yöntemsel katkılar önümüzdeki yıl-

larda yapılacak olan çalışmaların seyrini belirleyecektir. Dolayısıyla en baştan doğru adımlar atar ve doğru bir yaklaşım sergilersek daha verimli sonuçlar elde edebiliriz. Yukarıda genel hatlarıyla değindiğimiz kadın folkloruyla ilgili yöntem ve yaklaşım sorunlarını daha çok tartışabiliriz; ancak tüm bunlardan daha önemlisi akademik araştırmalarda eril düşünce tahakkümünü aşmak olacaktır.

Toplumsal cinsiyet ve folklor ilişkisi, değişik kültürel gruplarda farklı odaklarda ortaya çıkmaktadır. Bireylerin kültürlenme süreçlerinde somutlaşan toplumsal cinsiyetin ataerkil tahakküm eksenli içeriği çoklu bakış açısıyla yeniden yorumlanmalıdır. Folklorun kimi zaman meşruiyet zemini sağladığı eşitsiz cinsiyet ilişkilerini çözümlemek için feminist yaklaşım modelleri üzerinde çalışmak gerekmektedir. Klasik folklor araştırma modellerinin dışında toplumsal cinsiyet temelli bir model hazırlanmalı ve bu model kadın folkloru çalışmaları için öncü bir rol üstlenmelidir. Dahası, folklor çalışmalarında yapısal-işlevsel, yorumsamacı, post-modernist kuramsal yaklaşımlara bağlı yöntemlerle feminist kuramsal bakış sentezlenebilir.

Kaynaklar

Altun, I. (2004). *Kandıra Türkmenlerinde Doğum, Evlenme ve Ölüm.* Kocaeli: Yayıncı Yayınları.

Arslan, D. (2011). *Kahramanmaraş İli Göksun İlçesi Halk Kültürü Araştırması.* Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Doğlarlıoğlu, S. (2013). *Emet İlçe Merkez Folkloru.* Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Gedik, M. (2008). *Konya İli Derebucak İlçesi ve Çevresi Halk Edebiyatı ve Folkloru Üzerine Bir İnceleme.* Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Güven, F. (2015). *Kars Yöresindeki Kadın Cinselliğinin Halk Bilimsel Çözümlemesi.* Doktora Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

İlgün, F. B. (2009). *Türk Manilerinde Anne ve Evlat İlişkisi Üzerine İncelemeler.* Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Kümbetoğlu, B. (2005). "Antropolojide Toplumsal Cinsiyet Analizleri: Geleneksel Cins/Cinsiyet Sistemlerinden, Toplumsal Cinsiyet Rolleri ve İlişkilerine". *Gelenekten Geleceğe Antropoloji* (Ed. Kümbetoğlu, Belkıs; Birkalan-Gedik, Hande). İstanbul: Epsilon Yayınları, s. 255-273.

Öztürk, F. (2010). *Geçmişten Günümüze Nallıhan Folkloru.* Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Rohrlich-Leavitt, R. vd. (2014). "Aborijin Kadın: Eril ve Dişi Antropolojik Perspektifler". *Kadın Antropolojisi* (Ed. Reiter, Rayna R.). Ankara: Dipnot Yayınları, s. 119-136.

Umucu, Z. (2013). *Kırşehir Kızılırmak Havzası Ağıtları (Araştırma-İnceleme-Metin).* Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Yolcu, M. A. (2014). *Türk Kültüründe Evliliğe Bağlı Tabu ve Kaçınmalar.* Konya: Kömen Yayınları.

20. yüzyılın ilk yarısında sosyal bilimlerde ortaya çıkan feminist yaklaşımların folklora sirayet etmesinin üzerinden çok fazla zaman geçmemiştir. Folklorun ana taşıyıcıları olan kadınlara yönelen akademik ilgi, 1970'lerden itibaren özellikle Amerikan folklor araştırmalarını etkilemiş, daha sonra bu durum dünyaya yayılmıştır. "Kadın folkloru" kavramı, kadının icra ettiği, kadının merkezinde yer aldığı folklorun toplumsal cinsiyet tabanlı araştırılmasına verilen addır. Türkiye'de son yıllarda bu minvalde çalışmalar artmış olmakla birlikte henüz yeterli derecede değildir. Kadın folkloru çalışmalarında klasik folklor yöntemlerinin dışında yeni derleme, inceleme yöntemleri ve yaklaşımları geliştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda elinizdeki bu kitap, halk bilimi, sosyoloji, Türk dili ve edebiyatı alanlarında uzman akademisyenlerin, kadın örgütlenmesi konusunda önemli çalışmalar gerçekleştiren sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin yazılarından oluşmaktadır.

9 786052 292778

paradigma akademi